

דער ערשטער

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

HEISLER ANDRÁS

Visszanézni a dombtetőről

Miért egyedi az 5781-es zsinagógai év? Azért, mert pontosan olyan volt, mint a polgári időszámítás szerinti 1831-es esztendő. Mindkettő a megpróbáltatások szomorú esztendeje. 1831-ben az ázsiai kólera szedte áldozatait, és a pesti zsidó központként működő Orczy Háznak mindkét zsinagógáját be kellett zárni. A Tóra mégis azt tanítja nekünk, hogy a nehéz évek-

Erősek vagyunk. Sokat tettünk azért, hogy ebből a virtuális veremből kikerüljünk. A lehetetlen pandémiás környezetben eredményeink magukért beszélnek.

Rabbijaink vezetésével közös imáinkat amíg kellett, áttettük az online térbe. Köszönet érte a vallási vezetőknek! Folyamatosan működött a krízismenedzsmentünk, s talán ennek is köszönhető, hogy

Több tízezer budapesti polgárt otttettünk be, zsidókat és nem zsidókat egyaránt. Köszönet a Szeretőkórház teljes állományának, és itt is az önkénteseknek! Emberfeletti munkát végeztek. Befejeztük a vidéki vallási turizmushoz kapcsolódó GINOP-programunkat, építjük a kórházunkat, átadtuk a Rumbach utcai zsinagóga épületét. Köszönet a menedzsmentnek érte!

Mindeközben az online térben a Mazsihisz vezetése folyamatosan dolgozott. A működésünkhöz szükséges döntéseket meghoztuk. Elkészült a zárszámadás, az új költségvetés, nem engedjük, hogy megálljon az élet körülöttünk. Ellenálltunk a külső támadásoknak, nem dőlünk be az ijesztgetésnek. A Vezetőség tagjai erősek és bátrak voltak, köszönet érte!

Igen, az elmúlt zsinagógai évet a válság jellemezte. De minden válság egyben a változás reménye. Mindenesetre érdemes megvizsgálnunk saját felelősségünket mindabban, ami történt velünk. Fontos lenne mindannyiunknak levonni a tanulságokat, de nem a másik, hanem saját magunk hibáival foglalkozni, mindenkinek azt kelljen kijavítani. Láthatóan közösségünk tartalékai nagyok, nélkülük nem tudtuk volna az elmúlt esztendő akadályait leküzdeni.

Kedves Hittestvéreim! Amikor valamennyiünknek tiszta szívből lösonó tajvó tikoszévut kívánok, idén ezt rendhagyó módon teszem.

(Folytatás a 3. oldalon)

MESTER TAMÁS

Tisztelt Hittestvéreim!

A ros hasáná, az „év feje”, a kétnapos ünnep az önvizsgálat, a bűnbánat és a bocsánatkérő imák ideje.

A Jóteremtő is egészen biztosan így gondolja, hiszen nem kell különösebben elmagyarázni nem zsidó honfitársainknak, hogy az újév most nem a jókedv és a mulatás ideje. Mindnyáján: zsidók és más hitűek az országban, de szerte a világon olyan időket élünk, ahol a mindennapjainkban az örömöket hol jobban, hol enyhébben egy világjárvány árnyékolja be.

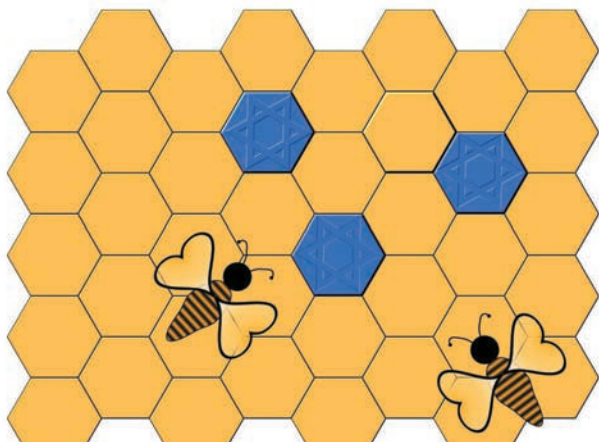
Idén ros hasánakor reményeink szerint annak fogunk örülni, ha zsinagógáink szó szerint tárt kapukkal tudják majd fogadni a híveket, hiszen erre majd másfél évig alig volt lehetőség. Miközben emlékezünk azokra a szeretteinkre, ismerőseinkre, honfitársainkra – leírni is fájdalmas: 30.000 fő –, akik a pandémia áldozatai lettek.

Ünnepi imáink mellett azért is fohászkodjunk az Ö.valóhoz, hogy az előre jelzett negyedik hulláma a kórnak minél enyhébb lefolyású legyen mind az áldozatok száma, mind a tünetek vonatkozásában. Az 5782. zsinagógai esztendő nyitányát sokunkban ezen gondolatok határozzák meg.

Kedves Hittestvéreim, jöjjenek minél nagyobb számban a BZSH körzeti zsinagógáiba az újév alkalmából, hallgassuk meg a sófár hangját, figyeljünk rabbijaink ünnepi gondolataira, merítsünk belőle erőt minden-napi teendőinkhez.

Kívánom, hogy a budapesti zsidó közösség minden tagja, a magyarországi zsidóság, egyben hazánk minden polgára egészségben és boldogságban élje meg a következő zsinagógai év minden egyes napját!

Lösonó tajvó, jó beíratást és bepecsételtetést Mindnyájuknak!

SCHÖNER ALFRÉD

יד אל יד, כולנו כאחד Kéz a kézben, összefogva

Emlék és remény az 5782. zsidó évrre

Benjamin Kaszpi klasszikus versét Nachum Nerdí zenésítette meg, s az elmúlt évtizedekben szinte népdallá nemesedett Izraelben.

A „kéz a kézben” gondolata asszociációvariációkat vésett a lelkembe...

1. Ezriel Yitzhak keze

Ezriel Yitzhak 119 évvel ezelőtt, 1902-ben született egy Szabolcs-Szatmár megyei nagyközségben. Valamikor ezt a megyét „*kleine Jerusáláimnak*” hívták, és a magyarországi ortodoxia egyik fellegrára volt, gyönyörű zsinagógával, iskolával, jesivával, mikvével. A jesivá élen egy nagy hírű rabbidinasztia egyik kiemelkedő személyisége, Asher Amschel Jungreis rabbi ז"ל állt. Sorsa mint a korabeli „szent embe- rek” többségé, a soá mártírja lett.

Ezriel Yitzhak családját, első feleségét, négy gyönyörű gyermekét, testvéreit, szüleit Auschwitzba vitték. Mindannyiukat elnyelte a pokol. Ezriel Yitzhak azonban a munkaszolgálatból Mauthausenbe került. Sok tízezer társával együtt kiszolgáltatva, modern kori rabszolgaként szenvedte át az erőszak féktelen tobzódását.

Ő is átélte az örök zsidó sorsot. Enni alig kaptak. Időnként pluszélemhez csak úgy jutottak, ha a tábor mellett elsuhanó vonathól egy-egy jólelkű osztrák kenyérdarabokat dobott ki az ablakon. Ezriel Yitzhakot csupán az éltette, hogy egyszer mégis hazamegy Csengerbe a családjához, feleségéhez és gyermekeihez. 1944 utolsó heteiben Ezriel Yitzhak is ott állt a nyikorgó sínek mellett, mint sok száz más társa, s várta az oda- dobott kenyérmorzsákat.

Hirtelen egy fatinyi kenyérdarab hullott ki a vonat ablakából, és az ő lábánál landolt. Körülnézett, hogy felvegye-e, felveheti-e a földről.

Felvette.

A tábor egyik ismert figurája, egy lelkileg és fizikailag különlegesen romlott ör, aki mindig furkósbottal járt, szemtanúja volt a jelenetnek. Odament Ezriel Yitzhakhoz, és azt kérdezte tőle cinikusan, hogy merte felvenni a földről a kenyérdarabot.

– Nagyon éhes vagyok – hangzott a válasz.

– Dobb el, bűdös zsidó!

Ezriel Yitzhak kicsit gondolkodott, ekkor az ör a botjával a feje felé ütött. Ezriel Yitzhak reflexszerűen arca elé emelte kezét, nehogy az ütés ott érje. Így a karja fogta fel e kegyetlen mozdulatot. Kezéből kiesett a kenyér, s szinte síró hangon a földre esett. A karja eltört, csak a bőr tartotta össze a szétnyílt csontokat. Az ör gúnyosan vigyorgott.

– Most már felveheted.

– Nem veszem fel! – hangzott a dacos válasz.

Az ör akkor pisztolytáskájához nyúlt, elővette fegyverét, és a zsidó fejéhez szegelte. Ezriel Yitzhak feleségére és gyerekeire gondolt, akik hazavárják. Törött karral s meggyötört lélekkel felvette a kenyeret annak reményében, hogy újból találkozhat szeretteivel. Ám amikor visszatért Csengerbe, nem volt, aki várja, csak az üres ház és az eltulajdonított bútorok hiánya jelezte, hogy részese lett a modern kori történelem tragédiájának.

A csont szabálytalanul, de összeforrt, azonban a lelke halála napjáig viselte a mauthauseni traumát. Amikor péntek esténként új házassága egyetlen gyermekének fejére tette áldó kezét, mindig a mauthauseni trauma lebegett a szeme előtt. Soha nem felejtette el.

Az ő kezéből másként áradt az áldás, az ő szájából mindig sugárzott a szeretet.

Makrisz Agamemnon: Mauthauseni emlékmű

2. Yoni keze

Yoni már Izraelben született. Héber az anyanyelve, de magyarul is beszél. Mindössze hatasztendő. Szülei vigyáznak rá és kisöccsére, és biztosítják számukra a felhőtlen gyermekkort.

Felhőtlen gyermekkor?

Nagypapja már másfél éve nem látta őket, ez a pandémia időszaka. Korunkban ez még ismeretlen világjárvány, amelynek beláthatatlan következményei lettek, és beláthatatlan következményei lesznek.

Mindannyian megviseltek vagyunk. Itthon és otthon egyaránt.

Nagypapja, ahogy ezt ő is látta a szülői házban, odaül Yoni ágya mellé, és alvás előtt elmondja vele az ősi imádság szavait, azaz *krismelájnoznak: él melechneemán, smá Jiszráél...* „Hűséges király, Istenünk, hallgasd meg Izrael fohását!” Rutinosnak tűnő mondat, amelynek azonban mindig van valamilyen aktualitása. Így történt ez idén májusban, azon az ominó-zus napon is. Feszültséggel tele az egész ország.

Megtámadják-e újból Izraelt?

Délután úgy hét óra felé, amikor Pesten ilyentájt az Imapercek kezdődnek el Zoomon, felzúgott a szörnyű emlékeket idéző szirénahang, jelezve, hogy rakétatámadás érte Izraelt Gázából. A nagypapa, akinek 56-os emlékei voltak, hiszen nyolcéves gyermekként vészelt át a VII. kerületben az aknatámadásokat, felocsúdva a pillanat okozta sokkos kábulatból, magához szorította a kisfiút, s rohantak az emeleten lévő óvóhelyre.

(Folytatás a 3. oldalon)

Tragédiák a tragédiában

Egy hívó a buszserencsétlenségről

Ami meg van írva... – aki ezt hajtogatja, azt valamikor fatalistának nevezték. Holott egy hívó zsidó ember is lehet. Az előttünk álló nagyünnepek liturgiájának legdrámaibb részében olvassuk: Rásesonkor írják be, jankiperkor pecsételik le. Mármost egy könyvbe az ember jövő évi sorsát.

Egykori professzorom mesélte.

Kohnnak meg van írva, hogy június 15-én, 11 órakor a Siratófalnál kell meghalnia. Neki viszont ez az ágában sincs Izraelbe utazni. Június elején kap egy sürgős üzenetet a fiától: Erzsí nagyon beteg, a végét járja, látni szeretne téged és elbúcsúzni. Kohn rohan a jegyirodába, ahol közlik, július végére van csak hely. Könyörgésre fogja a dolgot, így megígéri, hogy várólistára teszik. Ezzel persze nem éri be. Megtudja, hogy egy régi ismerőse rajta van a gépen, felkeresi, könyörög neki, hogy adja át a helyét. Nem! Miután ígér és ad egy nagyobb összeget neki, megkapja a helyet.

Így küzd(ünk) és harcol(unk) a lehetőségért, a végzetért. Június 15-én, 11 órakor Kohn a Siratófalnál visszaadta lelkét Teremtőjének.

Évtizedekkel ezelőtt játszottak egy jugoszláv filmet (Rendszáma H8), ahol egy buszos társasutazás résztvevői naponta helyet cserélnek körbe-körbe. A narrátor már az elején elmondja, hogy a 2. sorban ülők mind meghalnak egy szerencsétlenség bekövetkeztekor.

Innentől arról szól a film, hogyan veszekednek, alkudoznak az utasok, hogy azon a bizonyos napon azokra a helyekre ilhessenek.

Ami a közelmúlt tragikus balesetét illeti, a média beszámolt róla, hogy a katasztrófa előtt fél órával a sofőrök cseréltek. Aki átvette a vezetést, rövidesen halott lett. Az életben maradt sofőr 70 éves édesanyjának adta születésnap ajándékul ezt az utat. Az anyja egyike lett a kilenc elhunytak. A fiú élete végéig cipe-

li ezt a terhet. Az apa elmondta, hogy bár volt még egy hely a buszon, de ő nem ment. Otthon maradt...

Mindezeket véletlennek is lehet nevezni. De a mondást, miszerint a véletlen nem más, mint Isten inkognitóban – nehéz cáfolni.

(kép)

Mártírjainkra emlékeztünk a Kozma utcai temetőben

A Kozma utcai temetőben megtartották a BZSH szokásos központi rendezvényét, melyen mártírhaltait halt hittestvéreink emléke előtt tisztelegtek a megjelentek.

A megemlékezés gyönyörű hegedűjátékkal kezdődött, majd Mester Tamás, a Budapesti Zsidó Hitközség elnöke mondott beszédet.

Ezután Jákóv Handelszmann, Izrael Államának magyarországi nagykövete és dr. Fröhlich Róbert országos főrabbi szót a holokauszt során elhunyt hittestvéreinkről. Fekete László főkántör szívhez szóló zsoltárekeiket követően mindenki elhelyezte az emlékezés kavicsait. Eközben a Scheiber Sándor Általános Iskola és Gimnázium tanulói sorfalat álltak a mártíremlékmű előtt, jelezvén, hogy a zsidóságnak a borzalmak ellenére is van jelene és jövője.

Végül természetesen elhangzott a gyászolók kádisa is.

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Az igazságszolgáltatásnak nincs lejárat dátuma

Az igazságszolgáltatásnak nincs lejárat dátuma, és az SS-elkövetők felelőssége vonása idős koruk ellenére sem érhet véget, vallja a Nemzetközi Auschwitz Bizottság alelnöke.

Miközben Németország éppen arra készül, hogy bíróság elé állítson egy 100 éves férfit náci háborús bűnök miatt, több tartomány ügyészei is bejelentették, hogy az egy tucatot is meghaladja a száma a további gyanúsítottaknak, akik ellen nyomozást folytatnak, tudta meg a JTA nyomán a Kibic.

Az ügyek többsége koncentrációs táborok őreivel kapcsolatos, akiket gyilkosságban való bűnrészességgel vádolhatnak, miután 2011-ben Münchenben precedensértékű ítélet született Ivan Demjanjuk ügyében. Demjanjukot akkor bűnrésznek találták közel 30 ezer zsidó meggyilkolásában a megszállt Lengyelország sobibori haláltáborában.

Német híradások szerint két ügyben már idén ősszel megkezdődnek a tárgyalások. Egy 96 éves nő Schleswig-Holstein tartományban áll majd bíróság elé, egy 100 éves férfi pedig a volt keletnémet Brandenburg tartományban lévő Neuruppin bírósága előtt fog feladni tetteit.

Eközben kilenc másik nyomozás és további hat előzetes vizsgálat van folyamatban – nyilatkozta a Spiegel magazinnak Thomas Will, a ludwigsburgi székhelyű, náci bűncselekményeket vizsgáló központi hivatal vezetője. A gyilkosság és a gyilkosságban való bűnrészesség ugyanis olyan bűncselekmények, amelyek nem évülnek el.

Thomas Walther ügyvéd, aki a Demjanjuk-perben a felpereseket képviselte, a Tagesspiegel című napilapnak adott interjújában elmondta, hogy ügyfelei, a holokauszt túlélői ugyanolyan idősök, mint a vádlottak, és soha nem adták fel az igazságszolgáltatás reményét.

Miután az év elején megszületett a vádirat a 100 éves férfi ellen, a Nemzetközi Auschwitz Bizottság alelnöke, Christoph Heubner az RBB rádió híradójának azt mondta, hogy „az idős túlélők számára ez a per is fontos példája annak, hogy az igazságszolgáltatásnak nincs lejárat dátuma, és hogy az SS-elkövetők felelőssége vonása idős koruk ellenére sem érhet véget”.

Christoph Heubner

Niszájon

Próbatételek az ember életében

Teszt, próbatétel, kihívás, megpróbáltatás stb. mind-mind szinonimái a héberül *niszájon*-nak nevezett fogalomnak. Mennyire egyszerű és unalmas lenne az életünk, hogyha nem találánánk szembe magunkat feladatokkal, tesztekkel, melyeken túl kell jutnunk. Az élet iskolájában nem kapunk diplomát, ha teljesítünk bizonyos számú vizsgát. Azonban – mint ahogyan az egyes iskolai tesztek teljesítése által is – fejleszthetjük magunkat.

Amennyiben azt állítjuk, hogy minden ember életében vannak próbatételek, megpróbáltatások, úgy gondoljuk, senki nem fog vitatkozni velünk. A cikkben a témát zsidó szemszögből is igyekeznünk bemutatni.

A Tóra tele van próbatételekkel, az egyes történeteken keresztül egyéni vagy közösségi megpróbáltatások sorát olvashatjuk. Azonban leginkább Ábrahám életével szokták kapcsolatba hozni a niszájon fogalmát. Ábrahám 10 (leírt) próbatételen esett át élete folyamán. Amennyiben azt nézzük, hogy 175 évig élt, akkor az a 10 próbatétel nem is tűnik annyira soknak, átlagosan 17 és fél évente egy. Azonban a képlet közel sem olyan egyszerű, mint ahogy a matematika diktálná. A Pirké Ávot (Atyák szent tanításai) is foglalkozik Ábrahám próbatételeivel, a következőt írva: „Tíz megpróbáltatáson esett át Ábrahám ősapánk, és helytállt valamennyiben. És mindez azért, hogy lássuk, mily nagy volt az ősatya szeretete Istene iránt.” (Pirké Ávot 5:3)

Rámbám szerint Ábrahám tíz próbatétele a következő:

1. Az Örökkévaló arra szólítja fel, hagyja el szülőföldjét, hogy idegen legyen Kánaán országában.
2. Kánaánba érkezvén, éhínséget tapasztal.
3. Az egyiptomiak elfogják szeretett feleségét, Sárát, és a fáraóhoz viszik.
4. Ábrahám nagyon rossz esélyekkel néz szembe a négy és öt király csatájában.
5. Feleségül veszi Hágárt, miután nem született gyermeke Sárától.
6. Idős korában arra szólítja fel az Ö. való, hogy metéltesse körül magát.
7. Ávimelech, Gerár királya elveszi Sárát.
8. Az Ö. való arra szólítja fel, hogy küldje el Hágárt, miután fia születik tőle.
9. Fia, Ismael elidegenedik tőle.
10. Idős korában a szeretett nőtől született gyermekének (Izsák) feláldozására szólítja fel az Ö. való (Ákédá).

Mint látjuk, Ábrahám életében sem szintben, sem időtartamban nem egyformák ezek a megpróbáltatások. Azonban hamis képet kapunk, amennyiben életében csak a megpróbáltatásokat látjuk, és a sok jót, ami érte, tévesen elfeledjük. Ábrahám élete csak egy példa a sok tórai szereplő közül arra, hogy senkinek sem megpróbáltatások nélküli a léte.

A héber nyelv szépségei közé tartozik, hogy minden szó gyökbetűkből áll. A niszájon szavunk betűiből több másik szó olvasható ki. Megtalálható benne a népszó, melynek két értelme van. Sokaknak chanukka kapcsán lehet ismerős az egyik jelentés, ez a csoda. A másik jelentése pedig az, hogy zászló. Hogyan kapcsolódhat az ember életében a megpróbáltatáshoz a csoda, illetve a zászló? Az interneten számos magyarázat található erre a kérdésre. Mi ebből csak néhányat emelnénk ki.

„Ahhoz, hogy túljussunk egy próbatételen, le kell győznünk emberi természetünket. Amikor ezt meg tesszük, olyan szellemi teljesítményt érünk el, amely kívül esik e világon. [...] Amikor túljutunk egy próbatételen, metaforikus értelemben zászlót emelhetünk hajlamunk felett aratott győzelmünkre.”¹

Nem is lehetne nagyobb aktualitása annak, hogy a próbatételekről beszéljünk, mint most, hiszen egy közös traumán estünk át: a koronavírus mindannyiunkat próbára tett, kit így, kit úgy, de valahogyan mindenkit érintett. Másutt a következő magyarázatot találtuk a „szójátékra”: „Amikor túljutunk az egyes próbatételeken, amelyek által bölcsőbbek, erősebbek lettünk, létrehozuk a személyes zászlónkat, feltárjuk önmagunk egy részét. Ezt a zászlót aztán továbbadjuk! Amikor benne vagyunk egy niszájonban, feltehetjük magunknak a kérdést: »Hogyan színezem ki ezt a zászlót, milyen színeket használók?«”²

Chaim Luzzatto (Rámhál, 1707–1746) rabbi a következőt mondta a próbatételekről: „A kezdet munka, de a vége ajándék. Gyakran szembesülünk olyan helyzettel, amely egy hegynek tűnik, és úgy érezzük, képtelenek vagyunk megmászni. A próbatétel olyan pontig nyújt minket, amely meghaladja dimenzióinkat. Ezen a ponton kell eldöntenünk, hogy tesztünk-e egy lépést előre. Amikor átértünk a hegy túlsó oldalára, az a csoda.”³

Ráv Eliyahu Dessler (1892–1953) a következőket mondta a megpróbáltatásokkal kapcsolatban: „Az egész élet egy nagy teszt. Két ember nem eshet át ugyanazon a teszten, és senki sem kapja meg ugyanazt a próbatételt kétszer. Léteznek olyan próbatételek, melyek a spirituális határunk felett helyezkednek el, de olyanok is, melyek e szint alatt találhatók. Abban a pillanatban, amikor a jó és a rossz ösztöneink találkoznak egy képzeletbeli pályán, akkor kezdődik a tesztünk.”⁴

Rav Chaim Shmulevitz (1902–1979) is számos helyen foglalkozik az ember életében megtapasztalt próbatételekkel. A következő forrást hozza egy helyen: „Bár elestem, felállok. Habár a sötétségben ülök, az Ö. való számomra a világosság.” Navi Micha (7:8)

Bölcsseink így értelmezik a fenti mondatot: „Ha nem estem volna el, nem emelkedtem volna fel. Ha nem ültem volna a sötétségben, az Ö. való nem az én fényem lenne.” Rav Shmulevitz a következő magyarázatot adja: „A zuhanás és a sötétségben való ülés arra készíti az embert, hogy meglássa az igazságot. Csak a sötétség által lehet értékelni a fényt.”⁵

Néhány példa próbatételekre a magyar és a világirodalomból

A próbatétel fogalmára a magyar és a világirodalomban is számos példát találhatunk. Főleg az epikus művekben szerepelnek olyan jelenetek, amelyekben a főhősnek fizikai vagy erkölcsi kihívást jelentő próbáknak kell megfelelnie, hogy küldetését teljesíthesse. Az antik irodalomból jó példa Homérosz Odüsszeiája, mely lényegében nem más, mint a főszereplő erejét és leleménységét próbára tevő feladatok sorozata. Gondoljunk például a szirének énekére: csak az menekülhet meg a halált jelentő csábítástól, aki – akár valamilyen trükkhöz folyamodva – ellen tud állni a kísértésnek.

A próbatétel különösen kedvelt motívum a népköltészetben (pl. a népmesékben) és a népi ihletésű szépirodalmi művekben is. Elég csak a király színe előtt megjelenő okos lány három fel-

adatára gondolnunk, vagy Petőfi Sándor János vitéz című elbeszélő költeményére, mely szintén a főhős megannyi próbatételét kíséri végig.

Az erkölcsi vagy társadalmi kérdéseket feszegető művekben is találkozhatunk a próbatétel motívumával. Ezekben a szereplők nem fizikai erővel vagy ravaszsággal megoldható feladatokkal, hanem erkölcsi jellegű döntésekkel kerülnek szembe. Arany János A walesi bárdok című balladájában a király elé szólított énekesek komoly morális döntéshelyzetbe kerülnek. Vagy behódolnak a királynak, s így méltóságukat adják fel, vagy megtagadják a király dicsőítésére felszólító parancsot, de az életükkel fizetnek. Ugyan a bárdok egytől egyig kitartanak meggyőződésük mellett, nem minden irodalmi műben az erkölcsi helyes döntések vannak többségben. Madách Imre Az ember tragédiája című drámájában Lucifer minden színben próbára teszi a teremtés koronáját képviselő Ádámot, hogy bebizonyítsa, az emberiség hanyatlásra van ítélve. A sorozatosan elbukó Ádám már-már feladná a küzdelmet, mikor Éva várandósságáról értesülve mégis úgy dönt: a kudarcok ellenére is megéri a küzdelmet.

Mit tanulhatunk ezekből az irodalmi példákból? Ahogyan azt a zsidó filozófia is többször kiemeli, az élet megpróbáltatások sorozata: akár megfelelnünk egy próbának, akár nem, mindig jön egy következő feladat, ami új esélyt ad a küzdelemre és arra, hogy a korábbiaknál jobb, helyesebb döntéseket hozzunk.

Konklúzió

Érdemes megjegyeznünk, hogy a megpróbáltatás témaköre végtelen. A Földön élt összes ember történetéből tanulhatunk a témával kapcsolatban. Jelen írásban a zsidóság és az irodalom szemszögéből vizsgáltuk tüzetesebben a témát, természetesen nem kimerítően. Az élet minden területéről hozzátunk volna példákat. Elég csak a nemrég véget ért Tokiói Olimpiai Játékokra gondolnunk, mely után számos világsztárnak szembe kell néznie saját próbatételeivel.

Összefoglalásként a következőket tudjuk elmondani a niszájonnal kapcsolatban: Mindenkit érint, viszont az, ki hogyan éli meg, az egyéni és egyedi felfogás kérdése. Léteznek olyan próbatételek, melyek majdnem mindenki számára kihívást jelentenek, ezzel szemben olyanok is, melyek egyesek életében meg sem kottyannak, míg másoknak igen komoly megmérettetést jelentenek. Arra is kerestük a választ, hogyan lehet könnyebben átvészelni a próbatételeket. A modern pszichológia számos témával kapcsolatban alkalmazza a tudatosítás fogalmát. Amennyiben tudatosítjuk, hogy épp egy megpróbáltatáson megyünk keresztül, talán egyszerűbb megbirkózni vele.

Felhasznált források:

<https://www.aish.com/f/hotm/Better-or-Bitter.html>

No two tests are the same; Mispacha online

https://www.sefaria.org/Pirkei_Avot.5.3?vhe=Torat_Emet_357&lang=bi&p2=Sheet.47830.12&lang2=en&w2=all&lang3=en

Miklós Dóri – Nagy Dániel

¹ <https://www.aish.com/f/hotm/Better-or-Bitter.html>

² <https://www.aish.com/f/hotm/Better-or-Bitter.html>

³ <https://www.aish.com/sp/so/87799632.html>

⁴ <https://mishpacha.com/blueprint/>

⁵ <https://mishpacha.com/blueprint/>

SCHÖNER ALFRÉD

Kéz a kézben, összefogva

(Folytatás az 1. oldalról)

Yoni nem értette, hogy mi van a világgal.

Délelőtt még felhőtlenül játszott, megmászta a játszótér összes „csúcsát”, délután pedig a nagypapa szorongással, de megingathatatlan hittel szorította magához unokáját. A gyerek görcsösen kapaszkodott nyakába, kicsiny kezei nyomot hagytak a bőrön. Majd csendben azt kérdezte: „Papa, ma este is *kris-melájnolunk*?” S akkor ott, rendhagyó módon a bombabiztos lépcsőházban, egymás fülébe suttozták: *él melechneemán: Semá Jiszráél.*

Néhány perc, s megszakadt az idegeket borzoló szíréna. A kisfiú eleresztette nagyapja nyakát, s felhőtlenül játszott tovább, mintha mi sem történt volna. A nagypapa e megrendítő néhány perc alatt a nagyünnepi mondatra gondolt, amely az *ávodá*-ban, a jom kippuri főimádságban a főpap szájából hangzott el a Sáron völgyében lakókért:

יהי רצון שלא יעשו בתייהם קבריהם

„Atyánk, Királyunk, add, hogy házaik ne legyenek sírjaikká!”

Izrael tűz alatt

(archív fotó az izraeli TV-ből, a szerző felvétele)

יד אל יד, כולנו כאחד

3. Egy emberként, kéz a kézben

Hosszú hónapok óta arat a pandémia. Mégis, bízva a Teremtő végtelen jóságában, imádkozunk, és kéz a kézben, összefogva reménykedünk.

A nagyünnepi imádságok küszöbén köszöntöm az olvasót, és kívánok további alkotókészséget, hosszú kreatív évtizedeket. Mint a történelmi sötétségben a fáklya, világítsa a magyar zsidóság, szórja igazán a derű, az optimizmus és mindenekelőtt a Tóra világosságát, amely nemcsak fényt áraszt, hanem egyben a lélek melegét is átplántálja az arra áhítóknak.

A Szentföld áhítattal teli atmoszférája, a közösségi érzés ereje hassa át az emlékeket, s legyen forrása az elkövetkezendő időszak lelki és szellemi építkezésének.

HEISLER ANDRÁS

Visszanézni a dombtetőről

(Folytatás az 1. oldalról)

Olyan zsinagógai év áll ugyanis mögöttünk, melyben minden magyar család otthonába egy kicsit beköltözött a félelem. Csak remélni merem, hogy az 5782. esztendő a Teremtő segítségével könnyebb lesz. Fontosnak, szépnek és meghatónak tartom az Izraeli Főrabbi-nátus által a pandémia kitörésekor szerkesztett és Ereben ma már rendszeresen elhangzó ima magyar fordításának szövegét:

„Legyen akaratom szerint, Istenünk, Világ alkotója, akinek irtalmával és szeretetével telis-tele az egész Föld.

Vigyázz reánk, és védj meg bennünket minden betegségtől, csapástól, járványtól, s minden betegnek, akik megfertőződtek és akik súlyos fájdalmakkal küzdenek, mielőbb küldj teljes gyógyulást.

Mindenható Istenünk, Tiéd a nagyság és a dicsőség, és a Te kezében van minden ember sorsa.

Hallgasd meg imánkat, mert Te vagy, aki figyelsz ránk, és óvj bennünket.

Legyenek kedvesek szívünk kívánságai előtted, mert Te vagy az, aki meghallgatod a hozzád esedlők imáját. Amen.”

És ezennel hadd szálljon föl megszentelésünk, mert Te, Istenünk, király vagy.
Dicsérjük e mai nap fölötté nagy szentségét; mert borzasztó és rettentő! És ezen magasztalódik a birodalmad és trónusod kegyelemre alapul.
Te pedig igazságban ülsz reá. Igaz, hogy Te vagy a bíró, a fenytő, a felismerő és a tanú, a ki felir, meg-

וכך היתה תפלתו של כהן גדול ביום הכפורים

„Mikor a főpap kijött a Szentek Szentélyéből, így imádkozott.”

„Legyen a Te akaratod, Istenünk, őseink Istene, hogy ez az év javunkra és néped, Izrael javára váljon!

Legyen a Tőled jövő boldog élet éve, a harmat és az eső éve, oly év, melyben bűneink mind engesztelést nyernek!

Egy emberként, kéz a kézben

Oly év, melyben megáldod kenyerünk és vizünk!
Oly év, melyben irgalmad megnyilvánul irányunkban!

Békesség s nyugalom éve, oly év, amelyben feltárod előttünk javaid kincstárát, amelyben Izrael fiai nem szorulnak sem egymásra, sem más népre, mivel áldásod adtad kezünk munkájára!”

A főünnepi *muszáf* ima gondolataival köszöntöm drága testvéreimet, és kívánok Izrael összességének

כתיבה וחתימה טובה

békés, nyugalomban eltöltendő új zsinagógai esztendő!

A király és a halál angyala

A máramaroszi zigei háchám Drimmer Miku tanítása, amit rabbi Benjámin Poláktól hallott.

Ros hodes elul volt, amikor elmondta...

A király egy este ült szobájában, amikor valaki kopogott az ablakon. Kinézett, de odakint sötétség volt, így nem láthatta, ki kopogott.

– Ki vagy? Mit akarsz? – kérdezte.

– Én vagyok a halál angyala. Három nap múlva érted jövök: meg kell halnod.

A király nagyon megijedt. Hívatta országa bölcseit, varázslóit. Elmondta, mi történt, kérte tanácsukat, kérte, találjanak egy helyet, ahova elbújhat a halál angyala elől!

Összenéztek a bölcsek, a varázslók, de egyikük sem hallott róla, hogy létezne ilyen hely. Nem tudták, hová lehet elbújni, ahol nem találja meg a halál angyala.

Ekkor előállt az öreg kertész.

Mondta: – Királyom! Én már király nagyapád idején is itt szolgáltam a palota kertjében. Nézd! A királyi palota pincéje mélyén van egy titkos járat. Senki sem tud róla, csak én. A járat el van torlaszolva egy kerek kővel. Azt elgörgetve az út egy titkos barlangba vezet. Gyere velem, odaviszlek, és megbújhatok a sötét barlang mélyén.

Megörült a király, reménység töl-

totta el a szívét. Megbízott öreg kertészeben.

A harmadik este a király izgatottan várta az öreget. A szolgálta, és kérdezte: – Fel vagy készülve, hogy kövess a titkos helyre?

A király igenlően bólintott, és csendben követte az öreget. Lementek a pincébe, és valóban egy kerek kő állt a mélyben. Elgörgették a követ, és bejutottak egy barlangba. Még sokáig mentek egyre és egyre mélyebbre. Végül eljutottak egy helyre, ahol a király meghúzódott a sötétben. Telt-múlt az idő, és egyszer csak vége lett a napnak. A király fellélegzett! Hálás vagyok, szolgálom, hálás vagyok, hogy lehoztál ide. Hálás vagyok, hogy elrejtettél. Elmúlt a nap! Megmenekültem, mert itt nem talált meg a halál angyala.

Mire az öreg szolgálta: – Tévedsz, királyom! Tévedsz, ha azt hiszed, hogy el lehet rejtőzni a halál angyala elől!

Én vagyok a halál angyala!

Háchám Drimmer miután elmondta a történetet, még hozzátette:

Azért a tanmese, mert elul hónapja van! Nemsokára mondjuk az ünnepi imában:

„De a bűnbánat, az ima és a jótekonyság elhárítják a rossz végét.”

Szerdócz Ervin

A Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetésben részesült Kardos Péter főrabbi

Kardos Péter főrabbi a Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetését kapta augusztus 20-a alkalmából. Kardos Péter 1991 óta főszerkesztője az Új Életnek, amely a magyar zsidó sajtótörténet leghosszabb ideje megjelenő orgánuma: 1945 óta lát napvilágot folyamatosan.

A Budapesti Zsidó Hitközség zuglói templomkörzetének főrabija, az Új Élet című újság főszerkesztője a magyarországi zsidó közösség érdekében végzett odaadó munkája elismeréseként vehette át a magas rangú elismerést Gulyás Gergelytől, a Miniszterelnökséget vezető minisztertől Budapesten, a Károlyi-Csekonics Palota-együttesben 2021. augusztus 20-án.

Szívből gratulálunk az elismeréshez.

Fotó: Bruzák Noémi / MTI

Hochberger László főrabbi úr 30. Jahrzeitja

A mi Laci bácsink

Hochberger László 1977-ben

Rajs hásónókor lesz 30 éve, hogy Hochberger László főrabbi úr (nekem csak Laci bácsi) nincs közöttünk. Minden évben ilyenkor a fülemben cseng a mondata, amit az esküvőnkön mondott: „Hálát adok az Örökkévalónak, hogy ezt a napot megéltem.” Én is hálát adok az Örökkévalónak, hogy Ő adott miniket össze. Mi voltunk az utolsó pár, akire áldását adhatta. Akkor nem gondoltam, hogy többet nem fogunk találkozni Vele. Nagyon megrázott a távozása.

Több rabbi ismert engem és a családomat, de Hochberger főrabbi úrral a kapcsolat egész más volt. A pesti bérházban a mi lakásunk felett lakott Laci bácsi, Ilonka néni és a mami (Laci bácsi anyukája) 1970-ig. Mi otthon voltunk náluk is. Ha befejeztük a szédert, mi, gyerekek (testvéremmel, Györggyel) rohantunk fel a második emeletre, hogy még ott is részt vegyünk – legalább a végén. Felejthetetlen élmény volt.

Édesanyja nagyon idős volt, így Laci bácsi púrimkor a sul után otthon is felolvasta a megilát. Mi azon is részt vettünk. A sábesz délután egy részét is együtt töltöttük. Szeretett viccelni, és vele is lehetett viccelni. Nagymamám és Hochberger néni között is szoros kapcsolat volt.

Laci bácsi ortodox családban született. Pozsonyban és más jesivákban sajátította el vallási tudását. „Már 8 éves koromban kis rabbinak hívtak” – mesélte. Később a Rabbiképző falai között végezte tanulmányait.

Oroszában, Budán (a lágymányosi körzetben), Erzsébeten és más peremkerületben is funkcionált. Utolsó évtizedeiben a Hunyadi téri körzetben fejtette ki áldásos tevékenységét.

Laci bácsi sokak szakmai támasza volt. Hitközségi vezetők kérték ki a tanácsát vallási kérdésekben, mert tudta a hálóchet és ismerte az autentikus magyar zsidó hagyományt.

Idősödő holokauszt túlélők közösségét vezette. Ő maga is részese volt a munkaszolgálat poklának, de életvidám karakterét és jámbor hitét nem engedte megcsorbítani. Talmud-tóra diákjai – a Hunyadi téren és az Anna Frank Gimnáziumban – soha nem gondolták, hogy szerető és viccelődő vallástanáruk miken ment keresztül.

Rabbi mivoltát hivatásnak tekintette, és nem karriernek. Sokan fordultak hozzá lelki támaszt keresve. Laci bácsi mindig, a nap minden órájában elérhető volt. Készségesen és szeretettel állt idősebbek és fiatalok rendelkezésére. Amit tett másokért, azt önzetlenül tette, köszönetet és elismerést nem várva.

Egy interjúban így nyilatkozott: „Remélem, hogy halálomban egyszer engem is elsratnak, marad utánam jó emlék, amelyért érdemes volt megszületnem.”

Erre csak azt tudom mondani, hogy érdemes volt, és köszönjük az Örökkévalónak, hogy a közelében nőhattunk fel. Bizony még 30 év után is fáj, hogy nincs közöttünk.

Emlékét szeretettel őrizzük!

Imrei (Frank) Ági

Taub rabbi sírja

IZRAELI

Fellázadtak az izraeli főrabbi a kormány reformjai ellen

Az izraeli főrabbinátus tanácsa szerint a zsidó vallási törvényeknek elmentendana, ha a kóserügyi szolgáltatások kikerülnének a rabbinátus hatásköréből.

Matan Kahana vallásügyi miniszter nemrég bejelentett törvénytervezete szerint a kóserügyi szolgáltatások terén nem lenne többet monopóliuma a rabbinátusnak, így más szervezetek vagy akár magáncégek is kiadhatnának kóserügyi igazolásokat, írja a Kibic. A javaslat komoly megütközést keltett ortodox vallási körökben.

A törvényjavaslat miatt összeült az izraeli főrabbiakat és más vezető rabbikat magában foglaló tanács, amely teljes mértékben elutasította az általuk

„veszélyesnek” minősített javaslatot. A főrabbinátus tanácsa szerint a javaslat tönkretenné a zsidóságot, és megszűnne létezni a kóser Izrael Államban. A kóser felügyelete pedig ki lenne szolgáltatva kétes üzleti érdekek kényének-kedvének.

A főrabbinátus lázadása jelentős hatást gyakorolhat a reform végrehajtására, mivel ez a szerv fogja meghatározni azokat a halachikus normákat, amelyek alapján a magánvállalatok jóváhagyást kaphatnának kóserügyi felügyeleti szolgáltatások nyújtására, és a szabályozás mellett az állami felügyeletet is a rabbinátus látná el.

A főrabbi szerint ha a rabbinátus elveszíti a kizárólagosságot a kóser, a házasság és a válások felett, akkor azzal Izrael megszűnik zsidó államnak lenni. Ezért arra szólították fel a vallási vezetőket, hogy ne engedelmesskedjenek a törvénynek, amennyiben azt elfogadná a kneszet.

A kormány annyit reagált a főrabbinátus közleményére, hogy Izrael jogállam, és aki nem teljesíti a törvényben előírtakat, annak szembe kell néznie a következményekkel. A kormány kiáll a kóserügyi reformok mellett, amelyeket helyesnek tart.

Véget vetett életének egy holokauszt túlélő a fia sírjánál

A 88 éves Mose Etzion, a 2014-es gázai háborúban rakétatamadás következtében elhunyt Zeév (Zevik) Etzion édesapja fia halálának héber évfordulóján (áv 30.) véget vetett életének gyermeke sírjánál, írja az ujkélet.live.

Az Etzion család Nirim kibucban élt, a gázai határ közelében.

Miután kora reggel elhagyta otthonát, és több óra múlva sem tért vissza, a hatóságok keresést indítottak, és Mose Etzion holtan találták fia sírjánál, nyilatkozta az Eskol Regionális Tanács.

Zeév Etzion a kibuc helyi biztonsági tisztje volt a 2014-es háború idején, valamint mentős. Órákkal az Erős szikla nevű hadművelet vége előtt a gázai övezetet uraló Hamász terroriszervezet operatívjai aknavetőt lőttek ki a közösségre.

Mivel a bombázás káoszában nem tudták lokalizálni, Mosét küldték megnézni, hol landolt az aknavető.

Amikor Mose a helyszínre ért, látta, hogy fia a földön fekszik, repeszek okozta súlyos sérülésekkel. Az 55 éves Zeév a következő órákban belehalt sebesülésébe.

Mose ezt a hatalmas bánatot hordozta az elmúlt hét évben a holokausztban szerzett tapasztalatai mellett, kétségbeesetten törekedve arra, hogy méltó legyen fia örökségéhez, mondták a nirimi társak.

Tavaly a barátok és a család kiadtak egy könyvet Mindig úton címmel, amely végigköveti Mose hihetlen útját Krakótól a holokauszt, a szibériai éhezésen át, végül Teheránon keresztül a Szentföldre. Úgy tűnt, minden akadályt, tragédiát képes átvészelni.

„Ma az út véget ért. Nirim kibuc az Etzion családdal gyászol” – írta a közösség.

„Apám optimista ember volt, aki szerette az életet, és a mosoly soha nem hagyta el az arcát... Nagyon szerette Zeviket. Miután Zeviket megölték, elkérte a fegyverét emlékébe, és ugyanazzal a fegyverrel tette, amit tett” – nyilatkozta a médiának a lánya, Szmadar.

SZÍNES

Láthatatlanság infra- és hőkamerák ellen

Láthatatlan katona

Az izraeli kormány segítségével a kutatók olyan anyagot fejlesztettek ki, amely a katonák számára „termikus védelmet” biztosít. Az új anyag nem engedi át a hőt, így az infra- és hőkamerák számára a harcosok láthatatlanná válhatnak.

Habár a harcosok többnyire megfelelően képesek álcázni magukat ahhoz, hogy szabad szemmel ne lehessen őket észrevenni, a különböző hőkamerák által rögzített képeken láthatók maradnak az általuk kibocsátott testhő miatt. Éjszaka ugyanígy felfedezhetők a tankok is, főleg akkor, ha jár a motorjuk, amely jelentős hőt termel.

A Kit 300-as fantázianévvel ellátott „termikus rejtőzködő rendszer” fémek, mikroszálak és műanyagok felhasználásával készült annak érdekében, hogy ez az anyag elrejtse a katonák által kibocsátott hőt az ellenség megfigyelőberendezések elől.

Ez azért jelentős előrelépés, mert a modern hőkameráknak semmiféle külső környezeti fényre nincs szükségük ahhoz, hogy beazonosítsák a célszemélyeket és céltárgyakat, elegendő azok hőmérséklete is.

Csökkenet Izrael zsidó lakosságának száma

Az államalapítás óta először esett az ország zsidó lakosságának száma 74 százalék alá – derül ki az Izraeli Bevándorláspolitikai Központ friss elemzéséből, amely a statisztikai hivatal adataira hivatkozik.

Eszerint a múlt évben a zsidó olék száma rekordalacsony volt, az új bevándorlók teljes számának csak 33,8 százalékát érte el.

A statisztikai hivatal az izraelieket három csoportba sorolja: zsidó, arab és egyéb. Az egyéb kategória magában foglalja a nem arab keresztényeket és azokat, akik nem rendelkeznek vallási besorolással.

A zsidók arányának csökkenése felerészben az arab lakosság növekedésének, felerészben pedig az egyéb kategóriába soroltak számának emelkedéséből adódik a központ szerint.

A bevándorlás főként a Covid-járvány miatt 2020 folyamán jelentősen csökkent. A vírus terjedésének megállítására érdekében Izrael többször is lezárta határait, különböző alkalmakkor megtiltotta a külföldi országokból történő belépést. A turizmus leállása mellett ez a lépés is drámai hatást gyakorolt az alijázó emberekre.

A zsidó népesség aránya 2020-ban is nagy ütemben csökkent. Izraelnek mint zsidó és demokratikus államnak felelős bevándorlási politikával kell rendelkeznie, amely megvédi érdekeit – mondta Jonatán Jakubowicz, a bevándorláspolitikai központ igazgatója.

Atültetésre ajánlották fel a balesetben elhunyt lány szerveit

A halálos autóbalesetet szenvedett 14 éves izraeli lány, Miril Toema szerveit öt beteg testébe ültették át, megmentve ezzel az életüket.

A tinédzsert, Kafr Jaszif település lakóját a Galilee Medical Center egészségügyi központba vitték, miután a falu kereszteződésénél a 85-ös úton egy autóbalesetben megsérült, olvasható a Szombatban.

Dr. Joáv Hoffman, az intenzív kórházi osztály igazgatója elmondta, hogy Mirilt kritikus állapotban, intubációval és sokszervi sérüléssel hozták az osztályra.

Miután három napig küzdöttek az életéért, az orvosi csoport végül kénytelen volt megállapította az agyhalál beálltát. Miril családja azonnal beleegyezett abba, hogy szerveit rászorulóknak adományozzák, minél több ember életét megmentve ezáltal.

Az életfontosságú transzplantációra várók között volt egy 9 éves lány a Tel Hásomer kórházban, akinek szívátültetésre volt szüksége; egy 8 éves lány és egy 16 éves fiú, akik megkapták Miril két veséjét. Egy 58 éves nő a Beilinson Kórházban tüdőtranszplantáción esett át, egy azonos korú nő pedig májátültetésen a Hádász Kórházban.

Miril nővére, Nadin elmondta: „Miril egy kis angyal volt, aki folyamatosan segített másoknak, és azt akartuk, hogy a halálában is segítsen az embereknek.”

Másad Bárhum professzor, az orvosi központ főigazgatója köszönetet mondott azoknak az orvosoknak, akik Mirilt a kórházba érkezése óta kezelték, valamint a szervmentési eljárásban részt vevő szakembereknek. Háláját fejezte ki továbbá Miril családjának, amiért beleegyeztek a szervadományozásába, valamint az orvosi központ transzplantációs koordinátorának, Eva Steiner nővérnek.

Miril Toema

Forrás: családi kép

A Parkinson-kór egyik fő okát azonosították

A degeneratív idegrendszeri betegségek, köztük a Parkinson-kór egyik fő okát sikerült azonosítani az izraeli Ben Gurion Egyetem kutatóinak.

Az életkor előrehaladtával a szervezetben lévő fehérjék megfelelő struktúrája felbomlik, és olyan fehérjeaggregátumok alakulnak ki, amelyek neurodegeneratív betegségeket okoznak. A szakemberek megállapították, hogy a szervezet proteinjeinek minőség-ellenőrző rendszerei újrászerveződnek az évek során – adta hírül az MTI.

Az agyi fehérjék specifikus minőség-ellenőrző rendszere megváltozik a korral, és elveszíti azon képességét, hogy fenntartsa a proteinek struktúráját, így nem tud több védelmet nyújtani a betegségekkel szemben.

A Nature Communications című folyóiratban publikált tanulmány szerint az alapvető fehérje-ellenőrzési rendszer nem azonos módon működik az összes sejtben, hanem minden egyes szövetben alkalmazkodik a proteinek mennyiségéhez és interakciójához.

A minőség-ellenőrző rendszer időskori megváltozásával megszűnik a szövettel való „összehangoltság” és ezáltal az ártalmas folyamatok el- leni védelem is.

„Az eredményeink olyan gyógyszerek kifejlesztéséhez vezethetnek, amelyek lehetővé teszik a fehérje-minőség-ellenőrzés képességének fenntartását idősebb korban is, ezáltal lassítva a neurodegeneratív betegségek kialakulását” – írták a szakemberek.

Tizennégy éves lány mentené meg a balatoni temetőt

Balatonfőkajár egy kis falu Balatonakaratya mellett. Mivel nem a tó partján fekszik, és nem is esik útba a Budapest–Balaton vonalon, nem számít kifejezetten híresnek a mai állapotában sem, de a település néhai zsidó közösségének története még kevésbé közismert. Van azonban egy 14 éves lány, aki a karantén alatt tavaly felfedezte magának a helyi zsidó temetőt, és azóta is kutatja a történetét, illetve a szívén viseli annak sorsát. Olyannyira, hogy fiatal kora ellenére megtalálta a módját annak, hogy pozitív változást lehessen elérni az elhagyatott temető ügyében.

„Erről fura lenne TikTokot csinálni” – mondja nekem a balatonfőkajári zsidó temetőben a 14 éves, most hetedik Emma, mintha mi sem lenne természetesebb annál, mint hogy lassan egy éve blogot ír erről a helyszínről. Pedig önmagában az is

Javne Zsidó Községi Iskolában, délutánonként házit írt, táncórákra járt, és rendszeresen találkozott a barátáival. Aztán amikor a koronavírus miatt először bezárták az iskolákat is, a családja a fővárosból egy balatonfőkajári nyaralóba költözött, és ő úgy érezte, kicsit lelassult számára az élet. Online csak négy órát tartottak meg neki naponta, cserébe több egyéni felkészülésből és feladatból állt hirtelen a tanulás. Viszont a külföldi elmaradtak, és a barátaival sem futhatott össze, így sok szabadideje maradt.

A karanténidőszakban sokat sétáltak környéken a családjával, a temetőt pedig Balatonfőkajártól jól ismerő családi barátokkal látogatták meg először, előtte a szülei sem tudtak róla. Nem is könnyű ide eltalálni, a helyszínt nem ismeri a Google térképe, és nem szerepel az izraelitatemetok.hu-n sem.

További nevek beazonosításához és történetek megismeréséhez viszont már komolyabb segítségre volt szüksége. Ezért a szülein keresztül felvette a kapcsolatot egyrészt a siófoki Winkler Miksával, másrészt a Kajár történetével foglalkozó és egy tematikus Facebook-oldalt működtető Karika Tímeával, akiktől rengeteg olvasnivalót, beszkenelt, digitalizált anyakönyveket és levéltári forrásokat is kapott.

„Amikor megkaptam az első ilyen csomagot, nagyon izgatott lettem, hirtelen rengeteg információhoz jutottam, abban kellett aztán hosszsan keresgetni. Amikor valamiért abba kellett hagynom, alig vártam, hogy folytathassam” – meséli Emma, akinek a héber nevek elolvasásában az apja segít. „Ha ez megvan, akkor a lefordított vagy magyarra átfírt verzióból kiindulva van esély arra, hogy az évszámok alapján meg lehet majd találni egy-egy nevet az anyakönyvekben.” Ezt megvalósítani persze nem sokkal könnyebb, mint tűt keresni a szénakazalban: egyrészt azért, mert az átirások sokszor esetlegesek, másrészt azért, mert befotózott anyakönyvoldaltakat végignézeve kell rájuk bukkanni. Emma azonban szívesen bogarássza a régi anyakönyveket, és reméli, hogy néhány embert be tud majd azonosítani így.

A hetedik Emma attól láthatóan zavarban van, ha saját magáról kezdek, de amikor a temető történetéről van szó, könnyen belefeledkezik a mesélésbe. Úgy tűnik, az természetes számára, ha mást is érdekel az, ami őt kutatásra sarkallta, azt viszont kevésbé érti, hogy őt miért találom izgalmasnak. Pedig azzal tisztában van, hogy a kortársait jellemzően kevésbé izgatja ez a téma. Azt mondja, bár a barátainak is szokott mesélni a temetőről és a balatonfőkajári zsidóság történetéről, azért nem ez a leggyakoribb témájuk.

Levél jött a Ladytól

Emmára nagy hatással volt, amikor tavaly először járt a Főkajártól alig negyedórányira található berhidai zsidó temetőben, és látta, hogy azt milyen szépen felújították nemrég, még kovácsoltvas kerítést is kapott. Többek között ez inspirálta arra, hogy ne csak a temető történetével, hanem annak állapotával is elkezdjen foglalkozni, és támogatást keressen a rendbetételéhez. Ennek érdekében kalandos úton sikerült felvennie a kapcsolatot Solti György feleségével, aki férje halála után is látogatta a balatonfőkajári sírokat.

„A neten találtuk meg azt az iskolát, ahol Solti egyik lánya dolgozik. Oda küldtünk egy levelet, ami végül eljutott Lady Soltihoz is, ő pedig válaszolt nekem.”

Bár a Lady is csak áttételesen kapcsolódik a kajári zsidó közösséghez, Emma számára mégis személyesebbé tette a temetőben nyugvók történetét ez az apró kapocs. Lady Valerie Solti azt írta neki, hogy szeretne visszatérni néhai férje szüleinek sírházhoz, erre azonban már nem volt lehetősége, idén márciusban ugyanis ő is elhunyt.

Emmának azt mindenesetre sikerült elérnie a Lady támogatása mellett a siófoki hitközség és a Mazsihisz segítségével, hogy az elmozdult, kidőlt sírköveket visszagyűjtesse, a temetőt körbekerítették, és ki is gyomlálták egyszer.

„Az nagyon jó lenne, ha másokat is érdekelné a temető, és a gondozása rendszeressé válna: most például megint kellene nagy gyomlálni” – mondja Emma Dessauer Gábor rabbi sírköve mellett, amit épp a lánynál is magasabbra nőtt gaz vesz körbe ismét, de ha Emmán múlik, már nem sokáig.

Csatári Flóra Dóra / Telex

Bécs megemlékezik a 64.259 meggyilkolt zsidóról

83 évvel azután, hogy Hitler hozzátartozta Ausztriát a náci Németországhoz, kőtáblára írják azoknak a zsidó gyerekeknek, nőknek és férfiaknak a nevét, akiket Bécsből hurcoltak a halálba a holokauszt idején.

Emlékfal a nemzeti bankkal szemben

Ezzel is emlékeztetni akarnak Bécsben arra, hogy a zsidókat kifosztották a náci Németországban, és ebben a nemzeti bank is aktívan részt vett. Ausztriában a hivatalos álláspont szerint a náci Németország hajtotta végre a zsidók kifosztását és meggyilkolását. Az osztrákok felelősségét homály fedte annak ellenére, hogy maga Hitler is Ausztriában született, és a náci elitben jelentős számú osztrák állampolgár volt. Németországgal ellentétben nem történt meg a közelmúlt szisztematikus feltárása. Ez azzal is magyarázható, hogy a Szabadságpárt ma is komoly politikai erőt képvisel Ausztriában. Ezt a pártot olyan osztrákok alapították a második világháború után, akiknek nézetei igen közel álltak a nemzetiszocialista tanokhoz. Az alapító atyák közül többen az SS-ben szolgáltak, és nem siettek megbánni bűneiket.

Eddig csak a zsinagógában volt emlékfal

Bécs központi zsinagógájában 19 éve emléktárgyat avattak a holokauszt áldozatainak. Itt bevették a több mint 62 ezer zsidó mártír nevét. Csak hogy ez a megemlékezés kizárólag a zsidókról szólt, a főváros és az állam nem sietett a felelősségvállalással. Most viszont az alkotmányos ügyek minisztere hangsúlyozta: az új emlékfalon megemlékeznek arról is, hogy Ausztriának felelőssége volt abban, hogy nem védte meg zsidó polgárait.

FüHü

Anne Frank naplóját rajzfilmben gondolták tovább

A 15 évesen elhunyt Anne Frank naplója nemcsak egy borzalmas korszak dokumentációja, hanem egy szeretetre éhes, eleven fantáziájú kamaszlány álmairól szól – ezért is olyan erős a napló, mert ugyanazokról ábrándozik, ugyanarra vágyik, mint előtte és utána sok-sok kamaszlány. 2017-ben magyarul is a megjelent a naplónak az Anne Frank Alapítvány jóváhagyásával készült képregényváltozata, amelyben Ari Folman író és David Polonsky rajzoló a médium sajátosságait tökéletesen kihasználva hozta közelebb a tragikus sorsú kislányt a mai fiatal olvasókhöz.

Folman eggyel továbbment, ugyanis rajzfilmes lévén (Libanoni keringő, A futurológiai kongresszus) animációban is feldolgozta Anne Frank történetét, olvasható a port.hu-n. A *Hol van Anne Frank* című filmben a képregény rajzstílusa megmaradt, ahogy az izgalmas vizualitás is, a nyomtatott adaptáció után a rajzfilm azonban továbbgondolás: Anne Frank élete mellett annak 21. századi örökségét is vizsgálja (többek között napjaink menekültválságára is reflektál).

tál): Anne történetiséhez a jelenünkben párhuzamosan fut Kittyé, a képzeletbeli barátné, akihez Anne a naplójegyzéseit címezte.

A rajzfilmet Cannes-ban mutatták be, és igen jó kritikákat kapott, de a mozi bemutató idejéről még nincs hír.

Befejezem Hitler munkáját! – ordította a tudósra támadó férfi Moszkvában

Egy 82 éves, neves tudóst bántalmazott az egyik moszkvai buszon egy támadó, aki azt kiáltotta: Hitlernek be kellett volna fejeznie a munkát, ezt én most megteszem helyette!

A fiatal férfi ütlegetni kezdte az idős embert, aki a sugárzás kutatója, és az orosz úrprogramban is dolgozott.

Az eset nem sokkal azután történt, hogy Vlagyimir Celin munkába menet buszra szállt – jelentette az MK orosz híroldal. A zsidókról és Hitlerrel kiabáló támadó követelte Celint, miután az leszállt, hogy elmeneküljön előle.

Sem a buszon, sem az utcán nem avatkozott közbe senki – írja a hírgyűnkötség, amely nem közölte, hogy Celin zsidó-e egyáltalán. A tudós a hírgyűnkötségnek úgy nyilatkozott, hogy a támadás „etnikai alapú gyűlölet-bűncselekmény volt”.

A zsidók elleni fizikai támadás ritka Oroszországban, ahol a hatóságok kevényt lépnek fel az ilyen cselekedetekkel szemben.

Celin jelentette az esetet a rendőrségnek, és orvoshoz fordult kisebb sérülései miatt. A rendőrség keresi az elkövetőt.

Vlagyimir Celin

Fotó: Bódey János / Telex

érdekes, hogy egy tizenéves inkább blogol, és nem például Instagramra vagy épp TikTokra posztol, ha a neten szeretne megosztani egy történetet.

Erre azt mondja, amikor elkezdett utánaolvasni a temető történetének, eredetileg magának jegyzetelgetett. Aztán mivel alig talált a neten információt, szerette volna másokkal is megosztani azt, amit ő már összegejt.

„Jó lenne, ha mások is látnák vagy ismernék ezt a helyet. Azt szeretném, hogy ha valaki mást is érdekel ez, annak már ne kelljen mindenhol összezsírozni az információkat.”

Szóval adta magát, hogy írott formához keressen platformot, és csak ezért kezdte el megtanulni, hogyan lehet blogot készíteni. Igaz, a téma választása még meglepőbb, hiszen a 19–20. századról még egyáltalán nem is tanultak a történelemórákon, amikor hatodikosként foglalkoztatni kezdte az 1800-as évektől az 1920-as évekig működő temetőt, ahol ma nagyjából 60 sír található. És akkor arról még nem is esett szó, hogy egyébként angolul ír. Utólag maga sem tudja pontosan, miért nem magyarul kezdett blogolni.

Hogy talált rá ez a fiatal lány egy ilyen elhagyatott és csaknem elfelejtett helyszínre? Miért lett a temető annyira izgalmas számára, hogy elkezdjen kutatni a története után? És miért lett olyan fontos, hogy a rendbetételéért is elkezdjen dolgozni? Ezekre voltam kíváncsi, amikor elindultunk Budapestről, hogy megismerjük Emmát, és megnézzük vele a temetőt Balatonfőkajáron.

Néhány lefotózott sírfelirattal kezdődött

Emma egy budapesti tinédzser, aki mielőtt tavaly kitört volna a világjárvány, sok hatodikoshoz hasonlóan sűrűn betáblázott hétköznapiakat élt. Általában 7-8 órája volt a Lauder

Tűt a szénakazalban

Na de hogyan állt neki kutatni valaki 13 évesen, a legszigorúbb lezárások közepén, amikor még a felnőtt kutatók munkája is gyakran megakadt, hiszen minden könyvtár és levéltár zárva volt? „Beírtam a Google-ba azokat a neveket, amiket le tudtam olvasni a sírokról. De erre nem sok találat jött ki” – meséli Emma. Azt mondja, azt még nem volt nagyon nehéz netes családfák keresztlátogatni, hogy a felújított sírok a híres karmester, Sir George Solti, azaz Solti György felmenőinek állítanak emléket. (Solti édesapja, Stern Mór Balatonfőkajáron született, majd két testvérével Budapestre költözött. Solti már a fővárosban született, mégis többször járt a településen, fát ültetett, nagyszülei és nagybátyja sírját látogatta.)

Magén István festményajándéka Újpestnek

A közelmúltban Magén István festőművész meglátogatta körzetünket, hogy elmondja: egy bibliai témájú képet ajándékoz nekünk, amit a zsinagógában szeretne elhelyezni. Adományát rokona, Róth Miklós egykori újpesti lakos emlékének szánja, aki a vészkorszak idején magyar katonaruhában járta a gettót és segítette üldözött testvéreit.

Magén István (Budapest, 1950. március 2. –) magyar-izraeli festő- és grafikusművész autodidakta módon, szabadiskolákban tanult. 1972-től a Fiatal Művészek Stúdiójának tagja. 1981-ig a tel-avivi Ávni Institute-on tanított művészeti anatómiát. 1990-ben megszervezte a Chagall Galériát és az ÁJIN-csoportot, amelyek 1994-ig működtek. A művész tagja a Magyar Illusztrátorok Szövetségének, a Magyar Grafikusok Szövetségének, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Elektrográfiai Társaságnak,

a Magyar Rézkarcolók Szövetségének, az Águdát Hácájárim vPoszolim báámnak, az Izraeli Festők és Szobrászok Szövetségének. A figurális festőként indult Magén István szívesen készíti litográfiát, xeroxot, illusztrációkat. Festészetében és grafikáinál is az ismétlődő motívumok az uralkodók.

A festmény, melynek címe: Kőbe vésve, kék-fehér színben komponált,

részben elmosódott, részletében vizuálisan módosított szentírási szöveg. A művész a kép alkotásakor véletlenszerűen választotta ki a szöveget. Véletlenek márpedig nincsenek!

Az, ami kiolvasható a szövegből, Mózes I. könyvének egy-egy mondatfoszlánya (21/28., 30., 31.).

„Akkor Ábrahám vett juhot és ökröt és Abimeleknek adta és ők ketten szövetséget kötöttek”

Majd alább más részletben:

„Erre azt mondta: Ezt a hét bárányt fogadd el kezemből”

Majd legvégül:

„Ezért nevezték a helyet Beér Sevának, mert ott megesküdtek mindketten”

A véletlenül kiválasztott szöveg az Ábrahám ősapja és Abimelek között kötött egyezségről szól. Az Ábrahám által ásott kutaknak Abimelek emberei vitatták a tulajdonjogát, ezért betömték őket. Ábrahám újraásta a kutakat, és szövetségük megerősítette Ábrahám tulajdonjogát a kutakhoz. A helység, amelynek neve a mai napig őrzi az eseményt: Beér Sevá.

A szöveg szubjektív üzenete a vízről és ezáltal az életéről szól. Életről a holokauszt után.

A megbékélésről Istennel, az örök reményről, a nyugalomról – amint a zsolta (23/2.) mondja:

„...csendes vizek mellé vezet engem...”

Szerdócz Ervin

Gyógyszer- és MRI-támogatás

Továbbra is igényelhetnek esetenkénti támogatást szociálisan rászoruló betegek az alábbiakhoz:

Időnként szükségessé válik, az átlagosnál drágább gyógyszer beszerzése. Drágábbnak tekintjük a kb. 5.000 és 50.000 Ft közötti gyógyszert, minden esetben az igénylő jövedelméhez viszonyítva.

Magánorvosi MRI-vizsgálat elvégzése rosszindulatú daganat kiderítése, ha az állami egészségügy csak későbbi időpontra tudja vállalni.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Felhívás

Győrhöz kötődő zsidó származású személyek jelentkezését várja a Szervező Bizottság a soá 80. évfordulója alkalmából 2024. július 4-7. közötti időpontban tervezett győri rendezvénysorozatra.

Az érdeklődők a gyorjews@gmail.com e-mail-címre írjanak.

Invitation

The Organising Committee invites people of Jewish origin with ties to Győr to a series of events planned for 4-7 July 2024 in order to commemorate the 80th anniversary of the Shoah.

Those interested should write to gyorjews@gmail.com.

Zsidó örökség – Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon

Cseh Viktor kultúrtörténész, a Kol Jákov ortodox hetilap főszerkesztője és az Egység folyóirat főszerkesztőhelyettese. Írásait sok helyen olvashattatok eddig is, és a jövőben még többet fogjuk hallani a nevét, hiszen tízéves munka gyümölcseként végre megjelent Zsidó örökség – Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon című hatalmas léptékű munkája.

A könyv hamarosan megtalálható lesz a könyvesboltok polcain, de addig is előjegyezhető az info@mazsike.hu címen.

Itt olvasható Toronyi Zsuzsannának, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatójának ajánlója a könyvről:

Erdőbénye, Hőgyész, Kővágóörs, Lovasberény, Mezőcsát, Tállya, Verpelét, Zalaszentgrót: alig ismert falvak Magyarország térképén. Mindegyikben volt jó néhány család, akik minden évben ígéretet tettek, hogy jövőre már Jeruzsálemben, a zsidó világ legszentebb helyén fogadják az ünnepet, de aztán mégis maradtak. Élték a hétköznapokat, kereskedtek borral, terményekkel, szorgos iparosokká vagy híres tudósokká váltak. Zsinagógákat, tanházakat építettek, kötődtek őseik házá-

hoz, templomához és sírházához. Emléjük ma már csak fájó hiány, de emléjük áldássá, a mai Magyarország kultúráját is gazdagító réteggé válhat, ha megismerjük. Ehhez segít ez a könyv – olvassák azoknak a hajdani zsidó közösségeknek az emlékére, akik reggeli imájukban még itt hallották a reggeli kakasszót.

Mazsike

97 éves korában meghalt a varsói gettófelkelés utolsó ismert túlélője

Leon Kopelman harcolt a varsói gettófelkelésben, majd a lengyel ellenállásban, végül kivándorolt Izraelbe, ahol az 1948-as függetlenségi háborúban is fegyvert fogott. Később nagy családot alapított. Ezt tartotta a náci felett aratott legnagyobb győzelmének.

Leon Kopelman 1924-ben született Lengyelországban. Amikor a náci elfoglalták az országot és létrehozták a varsói gettót, családját egy szabadtéri börtönben lévő kis cellába költöztették.

Kopelman itt csatlakozott a földalatti zsidó hadsereghez, amely próbálta megakadályozni, hogy a zsidókat megsemmisítő táborokba deportálják. A Zydowska Organizacja Bojowa, vagyis a ZOB 1942 nyarán alakult, a Jad Vasem szerint abban a két hónapban, amikor deportálási hullám indult a treblinkai haláltáborba, írja az Algemeiner nyomán a Kibic.

„A varsói gettóban harcoltam attól a pillanattól, hogy a németek elkezdtek a zsidókat megsemmisíteni. 1942-ben 18 éves voltam, az akkor 40 éves anyámat is elvitték Treblinkába. Amikor az egyik nap hazaértem a munkából, amelyet a németeknek végeztem, anyám már nem volt sehol” – mondta Kopelman a Ynet Newsnak 2018-ban.

Csatlakozott a zsidók második világháború alatti legnagyobb lázadásához, német katonákat ölt meg a gettóban az 1943. áprilisi végső összecsapás előtti csatákban.

Kopelmant elfogták a náci. Az mentette meg az életét, hogy hazudott a szakmájáról. Ahelyett, hogy a többi harcshoz hasonlóan Treblinkába deportálták volna, autószerelőnek küldték egy varsói műhelybe.

A lengyel ellenállók 1944 szeptemberében kiszabadították, és csatlakozott hozzájuk.

Kopelman végül hamis személyazonosító okmányokkal ért el Olaszországba, majd felszállt egy Izraelbe tartó illegális hajóra, ahol újra találkozott hűgával és apjával. Később csatlakozott az izraeli védelmi erőkhöz, és harcolt az 1948-as függetlenségi háborúban.

Ezután találkozott feleségével, és nagy családot alapított, ami szerinte a legnagyobb győzelme volt a náci felett.

Felesége, Chává, akivel közel 70 éve volt házasság, néhány hónapja meghalt. Három gyermeket, kilenc unokát és három dédunokát hagynak maguk után.

Eredetileg azt hitték, hogy Simcha Rotem volt a varsói gettófelkelés utolsó túlélő harcosa, de később Kopelman jelezte, hogy ő is részt vett a varsói ellenállásban. Rotem 2018-ban halt meg.

Keresés

Az Arolsen Archives és a Magyar Vöröskereszt Keresőszolgálat (1051 Budapest, Arany János u. 31.) a náci-mus áldozatait hozzátartozóinak szeretné visszajuttatni az áldozatoktól hátramaradt tárgyakat.

Az áldozatok, akiknek a hozzátartozóit keressük:

KERTESZ/KERTES/KORTES Sándor; született: 1897. november 15., nincs több; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65150

Tárgy: 1 db zsebóra, 1 db cigarettatárca

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000944

KLEIN Miklós; született: 1896. augusztus 8.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; elhunyt; fogolyszám: 65144

Tárgy: 1 db karóra

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000942

KOHN Bertalan; született: 1907. november 30.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65849

Tárgy: 1 db lánc

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000943

LENCSE Ilona; született: 1923. január 27., fogság helye: Neuengamme, Dachau és Bergen Belsen; fogolyszám: 10327 és 128309; utolsó ismert lakcíme: Budapest, Levente u. 10.; lakcíme 1999-ben Bondi Vilmosné cí-

mén: Budapest, Bercsényi u. 38. 1/3.

Tárgy: 1 pár fülbevaló

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000945

LENGER Franz; született: 1906. március 7.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 30298

Tárgy: 1 db zsebóra láncsal, tokkal

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000946

LÖWI Sándor; született: 1897. december 17.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65401

Tárgy: 1 db zsebóra láncsal

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000964

MIGLISSER Vilmos; született: 1901. december 6.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65196

Tárgy: 1 db zsebóra láncsal, 1 db gyűrű

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000965

MUNK Márton; született: 1897. március 6.; nincs több adat; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65236

Tárgy: 1 db gyűrű

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000966

NEMES Zoltán; született: 1901. november 11., Zalaegerszeg; fogság helye: Neuengamme; fogolyszám: 65090

Tárgy: 1 db karóra

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000967

NAPTÁR

Gyertyagyújtás: 7.02
Szombat kimenetele: 8.06
Erev rajs hásonó
Rajs hásonó
Gedalia börtje
Gyertyagyújtás: 6.48
Szombat kimenetele: 7.51
Erev jajm kippur
Jajm kippur

Gyertyagyújtás: 6.56
Ünnep kimenetele: 7.57

Ünnep bejövetele 6.38
Ünnep kimenetele: 7.40
Gyertyagyújtás: 6.34
Szombat kimenetele: 7.36

Szeptember 3., péntek
Szeptember 4., szombat
Szeptember 6., hétfő
Szeptember 7-8., kedd-szerda
Szeptember 9., csütörtök
Szeptember 10., péntek
Szeptember 11., szombat
Szeptember 15., szerda
Szeptember 16., csütörtök
Szeptember 17., péntek
Szeptember 18., szombat

Elul 26.
Elul 27.
Elul 29.
Tisri 1-2.
Tisri 3.
Tisri 4.
Tisri 5.
Tisri 9.
Tisri 10.
Tisri 11.
Tisri 12.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz

Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480

OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsek: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Interjú egy világutazó főkántorral

Olvasóink között nem hinném, hogy lenne olyan, aki Nógrádi Gergelyt, a világutazó főkántort nem hallotta imákat, zsoltárokat énekelni, aki félszáz kiadott könyvéből egyet sem vett a kezébe.

Évtizedek óta tisztelem, ismerem és elismerem. Amit róla tudok, azt áldott emlékü édesanyja, Judit osztotta meg velem klubbeli és privát beszélgetéseink során.

Édesapja, Nógrádi Gábor is jó nevű író, de egész családjá – beleértve két gyermekét is – művészi tehetséggel van megáldva.

– **Kérlek, beszélj a hozzád tartozókról, s arról, minek köszönhető a számtalan siker, mi sodort a zenei pályára?**

– Világhírű kántor és szimfonikus zenekari bárcaszólam-vezető egyaránt megtalálható a felmenőim között. Valószínűleg ennek, valamint édesanyám rendíthetetlen elhivatottságának köszönhető a zenei pályám. Anyám mindenképp zenetagozatos általános iskolába akart íratni, noha ezért napi másfél órát kellett utaznom már első osztályos koromtól fogva. Aztán jöttek a zeneakadémiai bérletek, az operabérletek, a rengeteg koncert, amiket gyermekként felémás kedvvel ücsörögtem végig, ma már azonban végtelen hálás vagyok mindezért. Ahogy apámnak az írás iránti fogékonyságomat köszönhettem, úgy anyám legértékesebb öröksége a zeneszeretetem, az énekesi pályám.

– **Akad-e még olyan nemzetközileg számottevő kántor, zenész, akivel nem álltál az omed előtt vagy színpadon?**

– Természetesen. Ez azonban mit sem von le a boldogságból, amit a legnagyobbakkal való fellépések okoztak. Naftali Herstik és Moshe Stern pártfogása legalább annyira életre szóló élmény, mint az amszterdami Concertgebouw-ban és a New York-i Carnegie Hallban énekelni, vagy közös koncertet adni a Fesztiválzenekar művészeivel.

– **Hogyan egyezteted össze zenei és írói munkásságodat, s vajon ele-**

Nógrádi Gergely

gendő idő jut-e magánembernek lenned?

– Kivételesen szerencsés embernek tartom magamat: számomra nem jelent gondot a zenei és az írói munkásság összehangolása. Igaz, olykor egy másik kontinensen esedékes koncertre tartva, az óceán fölött repülve pötyögöm laptopba épp készülő regényem mondatait, vagy két író-olvasó találkozó között elrohanok egy próbára a Vigadóba, de a versenylőfutatók tudják, hogy a galoppmének a terhelést szeretik. S hogy elegendő vagyok-e férjként és apaként a családomnak? Meg tudnám ugyan felelni ezt a kérdést, de autentikus válaszáért inkább a feleségemet és a gyerekeimet kellene megkérned.

– **Mit jelent számodra egy olyan zsinagógában funkcionálni, mint a Frankel Leó úti?**

– Mindent. A túlzás nélkül családi szeretetben működő, a pandémia dacára is virágzó budai közösség, valamint annak elnöke és főabbija ideális körülményeket biztosítanak az amúgy igencsak sokrétű kántori hivatás gyakorlásához. Ez a fő oka annak, hogy több mint egy évtizede új-

ra és újra nemet mondok számos, anyagilag összehasonlíthatatlanul kecsgetetőbb külföldi szerződésajánlatra.

– **A könyvesboltok polcaira a közeljövőben kerül fel legújabb köteted. Erről még sokan nem tudnak.**

– A *BRUNAR – A Mirrén titka* című regény egyszerre izgalmas történelmi eposz és csodás lényeket felvonultató fantasy. A cselekmény az 1200-as évek elején játszódik, a középkori Magyarországon. Határain-

kon belül egyszerre van jelen hűség és árulás, barátság és alakoskodás, hazafias összetartás és gyarló hatalomvágy: megdöbbentő és lélekemelő eseményekben káprázatosan gazdag korszak volt az Aranybullát és a tatárjárást megelőző néhány év, évtized. Természetesen feltűnik a regényben Bánk bán, Gertrúd és Petúr is, ám – a címszereplő Brunar mellett – legkedvesebb regénybeli alakom egy zsidó orvos, Mordeháj. Figurájában-személyiségében mindent megfogalmaztam, amit a mai magyarországi zsidóságban látni szeretnék.

– **Ha lehetne három kívánságod, mi lenne az?**

– Ha kívánságokról van szó, épeszű ember nemigen helyezhet mást az első helyre, mint az egészséget. Egészséget a családom tagjainak, a barátaimnak, az ismerőseimnek, mindenkinek. A második kívánságom az volna, hogy mindkét gimnazista csemetém jusson be arra az egyetemre és szakra, amelyre vágyik. Harmadik kívánságot mondani borzasztó nehéz, mert az egészség, valamint a gyerekeim boldogulása után rengeteg, nagyjából azonos fontossággal bíró ügyet kellene említenem. Például egy boldogabb és igazságosabb országot magunk körül, vagy csak húsz percet még egyszer együtt nemrég elveszített édesanyámmal, és persze íróként igen sikeres apámnak egy állami elismerést, ami véleményem szerint régésrég megilletné.

gáljuli

SPÁNN GÁBOR

Életrevalók

Kedves Olvasóm!

Először is elnézésüket kérem, hogy közel 1 éve egeremből nem kaphattak jó kedvre derítő sorokat, de ezt tudják be annak, hogy minden íróember életében eljön a pillanat, amikor nagyképeűen „alkotói válság” következik be. Ha őszinte akarok lenni, bevallom, nem történt más, mint hogy ránk szakadt a pandémia, én pedig itthon, négy fal között gyűjtögettem a „karanténkilókat”, abban a lelkiállapotban, amikor a szeretteimért, a hittestvéreimért és általában a polgártársaimért való aggodás valahogy semmiképpen nem termékenyítette meg a bennem bujkáló humoristát. Köszönöm a reklamáló telefonokat és e-maileket, melyekben volt, aki azt kérdezte, hol a sírom, amire követ vihet, de legjobban az tetszett, aki azt írta, hogy „végre kigyógyultál a grafomániából?” Neki innen üzenem, hogy az írásból nem lehet kigyógyulni, az olyan, mint a herpeszvírus: ha egyszer megkapod, örökké benned lesz, csak lehetséges, hogy tünetmentesen, akár évekig is. Hát én az elmúlt esztendőben tünetmentes voltam, de újra itt vagyok.

Elmondanám, hogy írásom címét én magunkra veszem. Mi, zsidók különös anyagból vagyunk gyúrva (Sztálin szerint a bolsevikok voltak). Mégpedig szenvedéskor vagyunk a legéletképesebbek. Hely híján itt most nem idézem fel részletesen közel 5000 éves történelmünket, de aki ismeri, az tudja, hogy a zsidóság, túlélve kiűzetést, pogromokat, világjárványokat, háborúkat, inkvizíciót, vallási és politikai antiszemitizmust, hogy úgy mondjam, eljutott a döntőbe. Mi ma is itt vagyunk, ha megfogya is, de megpróbáljuk magyar zsidóként élni amúgy csupa dal, móka, kacagás életünket. Amikor lehetett, bementem zsinagógánkba, és először is azt nyugtáztam, hogy sakktablaserűen (a rendeleket betűit betartva), egymástól legalább 1,5 méterre nem hívek ültek, hanem egy cédula, nagy betűkkel rajta: ülőhely.

Hogy aztán ezt hány ember foglalta el, az arról szóló jegyzetet hadd ne én írjam meg. Mindenesetre ha eufemisztikusan akarok fogalmazni, azt mondhatom, hogy mi, zsidók igencsak betartottuk Müller Cecília valamennyi intelmét. Amelyik zsinagógánkban lejáratásnál felhívták a híveket a tórához, most az elengedhetetlen puszinak el kellett maradnia, s ezt olyannyira komolyan vették egyes hittestvéreink, hogy a zsinagógáig sem mentek el.

Volt hely tudomásom szerint, ahol a teljes járványidőszak alatt minden tilalom ellenére élő istentiszteletet tartottak, s valami csodája folytán a Teremtőnek sehonnan nem hallottam, hogy több fertőzött lett volna a résztvevők között.

Az online istentiszteletnek – ezt bocsássa meg nekem I. ten, az egy mást rajongásig szerető rabbikar és hittestvéreink – számomra nem volt vonzereje. Alapvetően zavart, hogy 30 kockában néhány másodpercig látom rabbimat, jó esetben hallom is, majd megszólal valamelyik résztvevő mobilja egy másik kockából, az eltűnik, majd megszakad a kapcsolat, és csak rabbim neve pulzál. De hát mint mondani szokták, szegény sorsú atomfizikus nehézvízzel főz, ha a színházak sok személyes darabokat be tudtak gyömöszölni néhány collba, akkor számunkra is megoldás volt biztos az internetes vallásgyakorlat.

Mostanában ha tehetem, ismét lejárók zsinagógámba, és nyugtázom azt, amit rémálmaimban rabbim fülébe suttogtam, és ő hivatalból mosolyogva elhárította. Életünk és hitéletünk soha többet nem lesz olyan, mint amilyen a járvány előtt volt, és ezt egyáltalán nem (Co)vidáman mondom.

Kedves Olvasóim!

Azoktól is, akik a zsinagógát egyszer egy évben, a főünnepünkön látják belülről, meg azoktól is, akik pusztán genetikailag zsidók, most azt kérem, szurkoljunk együtt! Kérjük a Világ Urát, hogy ha már kiadta a jelszót: felkészül a negyedik hullám!, végtelen jóságában akkor is engedje meg, hogy ros hájánát és jom kippurt megfogya, másfél méterre egymástól, de személyesen, zsinagógánkban ünnepelhessük!

Esküvő Újpesten

Nem mindennapi eseménynek örülhettünk az Újpesti Idősek Otthonában. Két hetven éven felüli lakónk házasságra lépett, és megfogadták, hogy jóbarosszban kitartanak egymás mellett.

Esküvőjük az állhatatosságról és a hűségről szól, már-már népmesei módon.

A vőlegénynek meg kellett küzdenie a nagy sárkánnyal, esetében a nagy Covid-járvánnyal. Az első időpontjukat az Első Hullám nevű, a másodikat a Második Hullám nevű sárkány sodorta el. Fiatalokat megszégyenítő kintartásuknak és elszántságuknak köszönhetően azonban végül is egybekeltek.

Az Otthon lakói és dolgozói nevében kívánunk jó egészséget, békében együtt töltött éveket és nagyon-nagyon sok boldogságot Katinak és Lászlónak.

Tóth Judit

...és ideje van a nevetésnek

Történelemórán a tanárnő megkérdi a negyedikeseiket, hogy ki tud valamit a második világháborúról. Erre a kis Frici jelentkezik, a tanárnő fel is szólítja.

– Na, te mit tudsz róla, Frici?

– Hát az én nagypapám egy koncentrációs táborban halt meg.

– Ó, hát ezt nagyon sajnálom, egyperces néma gyász!

Eltelik az egy perc.

– Na és Fricike, hogyan halt meg a nagypapád?

– Á! Az ő hibája volt. Be volt rúgva, és leesett az őrtoronyból

– Doktor úr, hipochonder vagyok!

– Ugyan már, csak bebeszéli magának!